

PAPER DETAILS

TITLE: (HADIS ISNADI BAGLAMINDA) IBN ZERKÛN (ö. 586/1190)

AUTHORS: Hikmetullah ERTAS

PAGES: 306-319

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/379985>

(HADİS İSNADI BAĞLAMINDA) İBN ZERKÛN (ö. 586/1190)¹

Yrd. Doç. Dr. Hikmetullah ERTAŞ²

ÖZET

Hiz. Osman döneminden (27/648)) itibaren Müslümanların yöneldiği Endülüs, Târik b. Ziyâd ile Musa b. Nusayr'ın (95/714) fütühâtı sonrasında Emevî Devletine bağlı valilikler şeklinde İslâmî kimliğine kavuştu. 140/758'de kurulan Endülüs Emevî Devleti, yaklaşık üç asır sonra küçük şehir devletçiklere dönüşerek Tevâifu'l-mulûk denilen yapılar halinde XV. Yüz yılın ortalarına kadar devam etti. Sekiz asra yaklaşan bu süreçte Müslümanlar Endülüs'te Tefsir, Hadis, Fıkıh başta olmak üzere pek çok alanda başarılı ilmi faaliyetler gösterdi. İşte bu çalışmada mevcut ilmi birikimden optimal düzeyde faydalandığını düşündüğümüz hicri altıncı/miladi on ikinci asrın Endülüs'ünde yaşamış, fıkıh ve hadis ilimlerinde meşhur, İşbiliye (Sevilla)lı Kâdî İbn Zerkûn'un ilmi yönü ele alınmıştır. Çalışmada Zerkûn'un hayatı, hocaları, eserleri ile öğrencilerinden bahsedildikten sonra kendisine ulaşan rivayet zincir(ler)ine değinilerek sahip olduğu isnatların Endülüs coğrafyası bağlamında taşıdığı değere atıflar yapılmıştır. Bu minval üzere Zerkûn'un talebesi İbn Halfûn'un, hocası isnadıyla eserinde yer verdiği (rastgele seçilen) bir rivayet, (hadis eserlerinde taranarak) senet tahliline tabi tutulmuştur. Söz konusu rivayet, intihâsı bakımından çözümlenmiş, Zerkûn'un isnadındaki raviler diğer eserlerdeki ravilerle eş zamanlı olarak paralel biçimde incelenmiştir. Çalışmanın neticesinde İbn Zerkûn'un sahip olduğu isnadlar bakımından hicri altıncı asrın Endülüs'ünde çok önemli muhaddislerinden olduğu kanaatine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İbn Zerkûn, Endülüs, Hadis, İbn Halfûn

(İN THE CONTEXT OF HADİTH) İBN ZERKUN (d.586/1190)

SUMMARY

This study deal with the scientific aspect of the well-known ibn Zerkun who is famous in fiqh and hadith, who lived in the from time of Hiz. Osman (27/648), the Muslims of the Muslims of Tarik b. Ziyad and Musa b. Nusayr (95/714) gathered their Islamic identity as Emissary governors after the conquest. In 140-758 the state of Andalusian Emirate was transformed in to a small city state after about three centuries and continued until the mid -XV century in the form of structures known as Tevaifu'l-muluk. In the process of approaching the eight-thirteenth century, Muslims performed successful scientific activities in various fields, especially in the commentary, hadith, fiqh in the Endus. Sixteenth century, the millenium twelfth century, which he thought best benefited from the accumulation of knowledge, after mentioning the lives, folk, works and students of Zerkun in the study, references to the chains of narratives that reached him were referred to the values they bear in the geographical region of Andalusia, in this way, a narrative of ibn Halfun, the request of Zerkun, has been analyzed by a rhetoric (screened in hadith works) that his work (random simultaneous). The narrative was analyzed in the form of parallel simultaneous with the ravins of Zerkun, solved in termes of plagioraism,

¹ Bu çalışma İksad tarafından 8-12 Kasım 2017 tarihleri arasında Şanlıurfa'da düzenlenen El-Ruha I.Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde "İbn Zerkûn (ö.586/1190)" adıyla kısmen sunulmuş olan bildirinin makaleye dönüştürülmüş halidir.

² Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, i-mail: hiktas@hotmail.com.

in other Works. It was concluded that the sixth period of the sixth century was the most important correspondent in terms of the claims that Ibn Zerkun had in the wake of study.

Key words Ibn Zerkun, Endus, Hadith, Ibn Halfun.

GİRİŞ

Hiz. Osman döneminden (27/648)) itibaren Müslümanların yöneldiği Endülüs, Târik b. Ziyâd (92/711 de Cebel-i Târik Boğazını geçmesi) ve Musa b. Nusayr'ın (95/714) fütühâtları sonrasında Emevî Devletine bağlı valilikler şeklinde İslâmî bir kimliğe kavuştu. 140/758'de kurulan Endülüs Emevî Devleti, yaklaşık üç asır sonra küçük şehir devletçiklere dönüşerek Tervâifu'l-mulûk denilen yapılar halinde XV. yüz yılın ortalarına kadar devam etti. Sekiz asra yaklaşan bu süreçte Müslümanlar Endülüs'te Tefsir, Hadis, Fıkıh başta olmak üzere pek çok alanda başarılı ilmi faaliyetler gösterdi. İşte bu çalışmada mevcut ilmi birikimden optimal düzeyde faydalandığını düşündüğümüz hicri altıncı/miladi on ikinci asrın Endülüs'ünde yaşamış, özellikle fıkıh ve hadis ilimlerinde meşhur, İşbîliye (Sevilla)lı Kâdî İbn Zerkûn'un ilmi yönü ele alınmıştır.

Çalışmamız, Zerkûn'un "Hayatı", "Hocaları", "Eserleri", "Öğrencileri" ve "Hadis İsnadı" başlıkları çerçevesinde incelenecektir. Önce Zerkûn'un biyografisi aktarılacaktır. Akabinde Zerkûn'a ulaşan rivayet zincir(ler)ine değinilerek sahip olduğu isnatların Endülüs coğrafyası bağlamında taşıdığı özelliklerden bahsedilecektir. Bu minval üzere Zerkûn'un talebesi İbn Halfûn'un, hocası isnadıyla eserinde yer verdiği (rastgele seçilen) bir rivayet, (hadis eserlerinde tarandıktan sonra) sened tahliline tabi tutulacaktır.

1. HAYATI

İşbîliye (Sevilla)'li³ olan İbn Zerkûn aslen Batalyevs/Batalyûs (Badajoz)'lu⁴dur (İbn Ferhûn, t.y.: 2/259). Endülüs'ün Şizûne (Sidonia) şehrine yakın Şerişe (Jerez) de doğmuştur⁵. Doğum yılı hususunda 501/ 502 olduğu şeklinde iki farklı bilgi aktarılmaktadır.⁶ Esas ismi Muhammed b. Said b. Ahmed b. Said b. Abdi'l-Ber b. Mücahid el-Ensârî el-İşbîlî'dir. Künyesini Ebu Abdullah olmasına rağmen dedesinin babası Said b. Abdi'l-Ber'e nispetle İbn Zerkûn ismiyle meşhur olmuştur (İbnü'l-Ebbâr, 1995: 2/63; Merrâküşî, 2012: 4/221-226; Zehebî, 2006: 21/147-148; 2003: 12/821; İbn Ferhûn, t.y.: 2/ 259-260).

2. HOCALARI

³ İşbîliye, günümüzde İspanya'nın güneyinde yer alır. Yaklaşık beş asır İslam hakimiyetinde kalmış burada pek çok alim yetişmiştir. (Ubûdî, 2001: 428-429).

⁴ Batalyûs hakkında detaylı bilgi için bkz., (Hamevî, 1995: 1/ 447).

⁵ Şerişe, günümüzde Jerez de la Frontera olarak bilinen 2016'da 212.000 nüfusa sahip olup İspanya'nın güneyinde Cebel-i Târik'a yakın bir bölgededir (Hamevî, 1995: 3/340).

⁶ İbn Zerkûn'un 502'de doğduğu kanaati daha çok yaygındır. Merrâküşî, Zerkûn'un oğlu Ebu'l Hüseyin'in babasının 501'de doğduğu bilgisini aktarır (Merrâküşî, 2012: 4/226).

İbn Zerkûn, sema yoluyla Merrâkeş'te Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd, Sebte' de Kadı Abdullah b. Ahmed b. Ömer el-Kaysî el-Vahîdî'den hadis aldı. Yine sema ile Abdulmecid b. 'Ayzûn, Ebu'l Kasım Halef b. Yusuf b. Fertût el-Ebraş en-Nahvî (ö. 532), Kadı İyaz'dan (Ebu'l-Fadl b. İyâd b. Musa (ö. 544)) hadis almıştır. Ebu Abdullah b. Şibrîn (Ebu'l-Velîd el-Bâcî'nin⁷ rivayetlerini aldı). Kıraat ile "et-Tekassî"⁸yi İbn Ebî Telîd'ten, Muvatta'yı da Ebu'l-Fadl b. İyâz b. Musa (ö. 544)'dan sema ile aldı. Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed el-Havlânî'den de icazet ile hadis almıştır. Ebû Muhammed Abdülmeccid b. Abdillâh b. Abdûn el-Yâbüri el-Kureşî el-Fihri (ö. 529), Ebu Bekir Abdülaziz b. Abdülaziz b. Kabtûrnuh (ö. 520), Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. 'Atâb b. Muhsin (ö. 520), Ebu Abdullah b. Hâc Muhammed b. İbrahim el-Cüzâmî el-Gırnâtî eş-Şehîd (ö. 540) Ebu Mervân el-Bâcî, Ebu'l-Hasan Şureyh b. Muhammed b. Şureyh b. Ahmed er-Ru'aynî (ö.539)gibi pek çok hocadan okumuştur. Şilb (Silves) ile Sebte'de kadılık görevinde de bulunan Zerkûn yaşadığı dönemde başarılı kadılık görevinin yanı sıra hadisçiliği, fakih ve edib yönüyle de toplumda tebarüz etmiştir (Dabbî,1967: 80; İbnü'l-Ebbâr,1995: 2/63-64; Zehebî, 2003: 12/821; İbn Ferhûn, t.y.: 2/259).

3. ESERLERİ

1-Cevâmi'u'l-Envârî'l-Müntekâ ve'l-İstizkâr: Eserin 3. Cildi Mısır'da Ezher kütüphanesi (Hadis 42/303), 4. Cildi ise Rabat'ta (145) yazma halde bulunmaktadır (Ziriklî, 2002: 6/139). Eserin birinci ve ikinci cildi ile ilgili her hangi bir bilgiye ulaşılmadık.

2-el-Cem' beyne Musannefi't-Tirmizî ve Süneni Ebî Dâvud es-Sicistânî: Bu eser de mefkud'tur(Ziriklî, 2002: 6/139).

4. ÖĞRENCİLERİ

İbn Dihye el- Kelbî (ö. 633): Esas ismi, Ebü'l-Hattâb (Ebü'l-Fazl) Mecdüddîn Ömer b. el-Hasen b. Alî b. Muhammed b. Ferh el-Kelbî el-Belensî ed-Dânî'dir. Endülüs'lü

⁷ Endülüs'ün meşhur fâkih, muhaddis ve ediplerindendir. Esas ismi Ebü'l-Velîd Süleymân b. Halef b. Sa'd et-Tücibî el-Bâcî'dir (ö.474). el-Müntekâ, İhkâmü'l-fusûl fî ahkâmî'l-usûl, el-Minhâc fî tertîbî'l-hicâc, el-İşârât, Tahkîkû'l-mezheb fî enne'n-nebiyye kad keteb, l-İmâ (el-Müntekaa'nın muhtasarı), el-İntisâr liarâzi'l-eimmeti'l-ahyâr, et-Tebyîn an sebîli'l-mühtedîn, et-Tesdîd ilâ marifeti turuki't-tevhîd, Şerhu'l-Müdevvene, El-Mühezzeb (el-Müdevvene'nin muhtasarı), Firaku'l-fukahâ, en-Nâsih ve'l-mensûh, Tefsîrû'l-Kurân, Tehzîbü'z-Zâhir li'bni'l-Enbârî gibi pek çok eserler vermiştir. Bâcî Sahîh-i Buhârî'yi rivayet edenler arasında yer aldığı gibi bu eserin Batı İslâm dünyasındaki sahih nüshalarının çoğu onun veya talebesi Ebû Ali es-Sadeffî'nin Ebû Zer el-Herevî'den rivayetlerine dayanır. Nite kim o, Sahîh'in hadis senedlerindeki râvilerin cerh ve ta'diliyle ilgili bir eser de kaleme almıştır. (Zehebî, 2003: 10/365-368; Özel, 1991: 414-415)

⁸ Et-Tekasî li-hadîsi'l-Muvatta ve şüyûhi'l-İmâm Mâlik, İbn Abdi'l-ber'e aittir. Abdi'l-ber'in et-Temhîd eserine kısa bir giriş niteliğinde olan eser (sadece hadislere yer verilmesi âlimlerin görüşlerine, mezheplerin anlayışlarına ve ihtilâflarına edilmemesi sebebiyle) Tecridü't-Temhîd limâ fi'l-Muvatta mine'l-meânî ve'l-esânîd adıyla da anılmaktadır. Eser aynı zamanda et-Temhîd'in bir sözlüğü ve muhtasar olmasından dolayı da hadis talebelerinin büyük ilgisini kazanmıştır. Çalışmada biyografiler müellif tarafından Mağrib alfabetesine göre sıralanmış, fakat yayımlanırken yaygın alfabetik sıra esas alınmıştır. Eser Kahire'de (1350) ve Beyrut'ta (ts. [Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye]) neşredilmiş olup sonunda müellifin ez-Ziyâdât adlı risâlesi yer almaktadır(Ubûdî, 1999: 269-272).

muhaddis, tarihçi ve edebiyatçı olarak meşhur olmuştur. Kendisinin verdiği bilgiye göre nesebi, baba tarafından Hz. Peygamber'in (s.a.) Herakleios'a elçi olarak gönderdiği sahâbî Dihye b. Halife el-Kelbî'ye, anne tarafından ise Hz. Hüseyin'e dayanmaktadır. Endülüs ve Mağrib, Mısır, Şam, Irak ve Horasan'ı dolaşarak pek çok hocadan dersler almıştır. Ebu Bekr İbnu'l-Ced, İbn Beşküvâl, İbn Zerkûn, İbn Hubeyş, İbn Bûne'den hadis dinlemiştir. Abdullah b. Munâsif, İbn Duhmân, İbn Karkûl'a da öğrencilik yapmıştır. Mısır'da Ebu'l-Kâsım el-Bûsîrî, İsfahân'da Ebû Ca'fer Es-Saydelânî, Nîsâbûr'da Mansûr el-Furâvî, Dîmaşk'te Ebû'l-Feth el-Mendâî'den hadis dinlemiştir. Daha sonra Kahire'ye yerleşmiştir. Bir süre Kahire'deki Dârü'l-hadîsi'te hocalık yapmıştır.

Eserleri: El-Mutrib fî eş'âri ehli'l-Mağrib, En-Nibrâs fî devleti Beni'l-'Abbâs, El-İbtihâc fî ehâdîsi'l-mî'râc, Et-Tenvîr fî mevlidî's-sirâci'l-münîr, Vehcû'l-cemr fî tahrîmi'l-hamr, Edâ'ü mâ vecbe fî vad'i'l-vaddâ'in fî Receb, El-'Alemü'l-meşhûr fî fedâ'ili'l-eyyâm ve's-şuhûr, Es-Sârimü'l-Hindî fî'r-red 'ale'l-Kindî, Tenbîhü'l-besâ'ir fî esmâ'i ümmi'l-kebâir, El-İ'lâmü (en-Nassü)'l-mübîn fî'l-mufâdale beyne ehli Sıffîn gibi pek çok eser vermiştir(Zehebî, 2006: 12/389-395).

İbn Halfûn (ö. 636):Esas ismi Ebû Abdillâh/Ebû Bekr Muhammed b. İsmâil b. Muhammed b. Abdîrrahman b. Mervân b. Halfûn el-Ezdî el-Endelusî el-Evnebî'dir. 555 te Endülüs'ün batısında yer alan Atlas Okyanusu kıyısındaki Evnebe (Hamevî, 1995: 1/283) köyünde doğdu. Daha sonra İşbîliye'ye (Sevilla) yerleşti (İbnü'l-Ebbâr, 1995: 2/141; İbn Abdülhâdî, 1996: 4/182; Zehebî, 1998: 4/130; 2006: 16/322; Ziriklî, 2002: 6/36; Kehhâle, t.y.: 9/61). Ebû Abdullah ve Ebû Bekr diye iki künye ile bilinir. Ancak "Ebû Abdullah" künyesi daha çok meşhurdur. Dedesi "Halfûn el-Ezdî"ye nispetle İbn Halfûn diye tanınmaktadır. Kaynaklar Ebû Cafer, Ebû'l- Velîd ve Ebû Mervân diye üç erkek çocuğu olduğundan bahseder(Merrâküşi, 2012: 4/141-144). Endülüs'ün Batısındaki yerlerde yaptığı kadılık görevi ile halktan takdir toplayan ve ömrünün sonlarına doğru gözlerin kaybeden İbn Halfun 636 yılında doğduğu köy Evnebe (İbnü'l-Ebbâr, 1995: 2/141; İbn Abdülhâdî, 1996: 4/182; Zehebî, 1993: 4/130) /İşbîliye'de (Merrâküşi, 2012: 4/144) vefat etti. Hayat sürdüğü hicri altıncı asrın ikinci yarısı ile yedinci asrın ilk yarısında İbni Halfûn, icra ettiği kadılık görevinin yanı sıra ilmi şahsiyeti sebebiyle de halktan her zaman takdir görmüştür. Hadis ilmine vukûfiyeti temelinde olmak üzere, hadis hafızlığı, cerh ve tadile dair derin ricâl bilgisi ile hadis usulü ayrıca fıkhu'l-hadis gibi hadis ilimleri sahasındaki ilmi faaliyetleri onu değerli kılan diğer hasletleridir.

İbn Halfûn, hocası İbn Zerkûn'ın hocalarını zikrettiği "Meşihatü İbn Zerkûn" (Merrâküşi, 2012: 4/144) eseri dışında şu eserleri de kaleme almıştır. Esmâü Şüyûhi Mâlik b. Enes, El-Müfhim fî (el-Mu'lim bi Esmâi) Şüyûhi'l-Buhârî ve Müslim, Erbe'ûn (Oğlu Ebu Cafer için kaleme aldığı iki farklı "Erbe'ûn"u ile birlikte toplamda üç adet "Erbe'ûn"u vardır.), Eğâlîtu Yahya b. Yahya el-Endelusî fî Muvatta Mâlik, Et-Ta'rîf bi Esmâi's-Sahâbe el-Muharrac Hadîsuhum fî's-Sahîh, Et-Takrîb fî 'Ulûmi'l-Hadis, Telhîsu Ehâdîsi'l-Muvatta, Raf'u't-Temârî fî Esmâi Men Tukellime fîhi min Ricâlî'l-Buhârî, Şüyûh'u Ebi İsâ et-Tirmizî, Şüyûh'u Ebi Dâvud es-Sicistânî, Şüyûh'u Ebi Abdîrrahman en-Nesevî, Şüyûh'u Ebi Muhammed İbnu'l-Cârûd fî Kitâbihi'l-Müntekâ, Şüyûh'u Ebi Dâvud vet-Tirmizî ven-Nesevî ve Gayrihim, Müsnedü Hadîsi Mâlik b. Enes, Es-Sikât, El-

Muntekâ fi Esmâi'l-Eimmeti'l-Mardiyyîn ve's-Sikâti'l-Muhâddisîn ve'r-Ruvvâtî'l-Muştehirîm mine't-Tâbi'în fimen ba'dehum Rahmatullahi Alehim Ecme'in, el-Kitâb fi'l-Fıkıh (Merrâküşî, 2012: 4/142; Ziriklî, 2002: 6/36-37; Kehhâle, t.y.:9/61). Ancak bu eserlerden günümüze sadece "Esmâü Şüyûhi Mâlik b. Enes" ile "El-Müfhim fi (el-Mu'lim bi Esmâi) Şüyûhi'l-Buhârî ve Müslim" ulaşabilmiştir.

İbn Zerkûn döneminin en önemli Muhaddis ve fakihlerindendir. O yukarıda zikredilenlerin dışında pek çok ilim adamını yetiştirmiştir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz. Yahya b. Muhammed b. Ali İbnu's-Sâiğ es-Sebtî (ö. 600) (Zehebî, 2003: 12/1233), Muhammed b. 'Ayyâs b. Muhammed b. Tufeyl (Zehebî, 2003: 40/191), Ebu Bekr Abdullah b. Hasan b. Ahmed İbnu'l-Kurtubî (Zehebî, 2003: 44/71), Ebu Muhammed Abdullah b. Süleyman b. Ömer b. Havti'llah (ö. 612) (Merrâküşî, 2012: 4/306-307; Zehebî, 2003: 44/103-104), Ebu Bekr Atık b. Ali b. Halef b. Kanatrâl (ö. 612) (Zehebî, 2003: 13/345), Ebu'l-Hattâb b. Vâcib el-Kaysî (ö. 614) (İbn Ferhûn, t.y.: 1/ 227-228), Ebu Abdullah Muhammed b. Abdi'n-nûr es-Sebeî (Merrâküşî, 2012: 4/449), Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Abdi'l-mümin b. Musa el-Kaysî eş-Şerîşî (ö. 619) (Ziriklî, 2002: 1/164), Ebu'l-Kasım Muhammed b. Abdi'l-Vahid b. İbrahim b. Müferrec el-Mellâhi (ö. 619) (Zehebî, 2003: 12/585), Ebu'l- Asbağ el-Lahmî (ö. 621) (Zehebî, 2003: 13/670), Ebu Amr Abdurrahman b. Abdullah el-Kütâmî (ö. 624) (Zehebî, 2003:13/772), Ebu Bekr Muhammed b. Hâtim b. Mütevekkil (ö. 624) (Zehebî, 2003: 13/782), Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Temîm b. Hayyûn (ö. 625) (Zehebî, 2003: 13/788), Ebu'l-Velîd İbnu's-Serrâc (ö. 657) (Zehebî, 2006: 23/331), Ebu Muhammed es-Seydalânî (ö. 627) (Zehebî, 2003: 13/839), Muhammed b. 'Âmir b. Ferkad (ö. 627) (Zehebî, 2003: 13/843), İbnu'l-Kaffâs el-Cüzâmî (ö. 632) (Zehebî, 2003: 14/73).

5. HADİS İSNADI

İşte burada biz İbn Zerkûn'un sahip olduğu ilmi birikimi göstermesi bakımından onu yetiştiren hocalarının ihtiva eden birkaç rivayeti vermek istiyoruz. Öğrencisi meşhur alim İbn Halfûn'un eserinde nakl ettiği söz konusu senetlerinden biri şöyledir.

حدثني أبو عبد الله محمد بن سعيد بن زرقون فيما كتبه إلي: ثنا شريح بن محمد ثنا ابن منصور: ثنا أبو ذر الهروي: أنا عبيد الله بن عبد الرحمن (عن أبي) إسحاق إبراهيم بن شريك: ثنا أحمد بن عبد الله بن يونس: ثنا أبو بكر بن عياش، عن الأعمش، عن عطاء، عن جابر بن عبد الله قال: قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم -: "مثل المؤمن مثل السنبلة تحركها الريح بالأرض فتقع مرة وتقوم أخرى، ومثل الكافر مثل الأرزقة لا تزال قائمة حتى تنقع".⁹

1-" شريح بن محمد " (Ebu'l-Hasan Şüreyh b. Muhammed b. Şüreyh b. Ahmed er-Ru'aynî (ö. 539)).

Şüreyh İşbîlî'yelidir. Zehebî (ö. 748) onun muhaddis ve hafız olduğunu aktarır (Zehebî, 2003:11/705).

⁹ İbn Halfûn, t.y.:55

2- “ابن منصور”¹⁰ (Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. İsâ b. Muhammed b. Manzûr b. Abdullah b. Manzûr el-Kaysî (ö.469)).

İbn Manzûr’da İşbîlî’yelidir. Buhârî’nin Sahîh’ini Endülûs’e taşıyanlardır. Cerh tadil alimleri onunla ilgili olarak “أفاضل الناس، حسن الضبط، جيد التقيد، صدوقاً نبياً” ifadeleri ile âdîl ve zâbıt diye tavsif etmişlerdir (Zehebî, 2003: 10/283).

3- “أبو زر الهروي” (Ebû Zer Abd b. Ahmed b. Muhammed el-Herevî (ö.434)).

Günümüzde Afganistan’ın batısında yer alan Herât şehrinden olup dönemin önemli muhaddislerindendir. Ömrünün sonlarına doğru Mekke bölgesine yerleşmiştir. Hacca gelen muhaddislere bu dönemde rivayetlerde bulunmuştur. Buhârî’nin Endülûs’te yayılmasında önemli bir rolü vardır. O, Ebû İshâk İbrahim b. Ahmet el-Müstemlî, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Hamvî (ö. 381) ve Ebu’l-Heysem Muhammed b. el-Mekkî el-Kuşmeyhenî’den (ö. 389) Muhammed b. Yusuf Firebrî’ye (ö. 320) ulaşan Sahîh’i İbn Manzûr dahil, pek çok kişiye hac döneminde aktarmıştır. Ebû Zer el-Herevî’nin sikâlığı hususunda “Hafız”, “İmam” kavramlarına yer verilmiştir (Zehebî, 2006: 13/212-216, Kandemir, 1994: 10/269-270; Öztoprak, 2013: 109-136).

4- “عبيد الله بن عبد الرحمن” (Ebu’l-Fadl Ubeydullah b. Abdurrahman b. Muhammed ez-Zührî (ö. 381)).

Ebu’l-Fadl Ubeydullah b. Abdurrahman ez-Zührî sikâ bir ravidir (Zehebî, 2003: 8/523).

5- “أبو إسحاق إبراهيم بن شريك” (Ebu İshâk İbrahim b. Şerîk b. Fadl el-Esedî el-Kûfî (ö. 302)).

Dârekutnî (ö.385) onun sikâ olduğunu ifade eder (Zehebî, 2003: 7/46).

6- “أحمد بن عبد الله بن يونس” (Ahmed b. Abdullah b. Yunus et-Temîmî el-Yerbû’î (ö. 227)).

Ahmed b. Yunus Buhârî ve Müslim’in hocalarındandır (Mizzî, 1980:1/ 375- 3; Zehebî, 2006:10/ 457).

7- “أبو بكر بن عياش” (Ebu Bekr b. Ayyâş b. Sâlim el-Esedî (ö. 193)).

Buhârî ravisidir (Mizzî, 1980: 33/129-135; Zehebî, 2006: 8/495-508).

8- “الأعمش” (Ebu Muhammed Süleyman b. Mehrân el-A’miş el-Esedî (ö. 147/148)).

Sikâ bir ravidir (Mizzî, 1980: 12/79; Zehebî, 2006: 6/226-248).

9- “عطاء” (Ata b. Ebî Rebâh el-Kuraşî el-Fehrî (ö. 114)).

¹⁰ İbn Halfûn’un elimizdeki matbu eserinde “منصور” şeklinde yanlış yazılmıştır. Doğrusu “منظور” dur.

312

(15245- 403-23) أحمد بن حنبل

أبو بكر بن عياش

4 أحمد بن عبد الله أحمد بن عبد الله أحمد بن عبد الله أحمد بن عبد الله أحمد بن عبد الله أحمد بن عبد الله

5 أ إبراهيم بن شريك إبراهيم بن شريك إبراهيم بن شريك إبراهيم بن شريك إبراهيم بن شريك إبراهيم بن شريك (1010- 311) عبد الحميد بن حميد

6 عبيد الله بن عبد الرحمن (340- 391) أبو الفضل الزهرعي قاضي أبو طاهر موسى بن جعفر الدورقي العباس بن حمد بن نصر أحمد بن إبراهيم بن جامع

(611-564) أبو الفضل الزهرعي

7 أبو ذر الهروي ===== محمد بن الحسن النيسابوري أبو محمد التميمي أبو عبد الله الفراء عبد الرحمن بن عمر

8 ابن منظور (1363-281- 2) القضاعي (1362-281- 2) القضاعي (1360-281- 2) القضاعي (1361-281- 2) القضاعي

9 شريح بن محمد

9

İbn Zerkûn'un senedindeki ravilerle ortak olma bakımından yukarıdaki tablo incelendiğinde, dört (4) nolu ravi Ahmed b. Abdullah b. Yunus (أحمد بن عبد الله بن يونس)'tan (ö. 227) beş kişi almıştır.

- 1- Abd b. Humeyd (Zehebî, 2006: 12/235) (ö. 249) (عبد الحميد) *el-Müntehâb* adlı eserine almıştır.
- 2- İbnu'l-İmâm (ö. 214)/Musa b. Cafer ed-Devrekî/Ebu Muhammed et-Tucîbî= Kudâî.
- 3- Hafs b. Ömer b. Sabbâh (ö. 280)/ Abbas b. Muhammed/ el-Ferrâ = Kudâî.
- 4- Ali b. Abdülaziz /Ahmed b. İbrahim/ Abdurrahman b. Ömer = Kudâî.
- 5- İbrahim b. Şerîk (ö. 302).

Bu rivayeti İbrahim b. Şerîk'ten ise dört kişi almıştır.

- 1- Ebu's-Şeyh el-İsfahânî (ö. 369) *Kitâbu'l-Emsâl* adlı eserine almıştır.
- 2- Ebu'l-Fadl ez-Zührî (ö. 381), *Hadîsu'z-Zührî* adlı eserde tahrîc edilmiştir.
- 3- Kâdî Ebu Tâhir/ Muhamed b. Huseyin en-Nîsâbûrî = Kudâî.
- 4- Ubeydullah b. Abdurrahman/Ebu Zer el-Herevî/İbn Manzûr/Şüreyh b. Muhammed =İbn Zerkûn.

Rivayetin yayıldığı coğrafyayı görmek üzere Zerkûn'a ulaşıncaya kadar ki rivayet serancâmesi ise tabakalara göre şöyledir.

Beşinci (5) tabakadaki raviler

- 1- İbrahim b. Şerîk (ö. 302): Bağdat, Kûfe bölgesinde yaşamıştır (Zehebî, 2003: 7/46).
- 2- İbnu'l-İmâm Muhammed b.Cafer (ö. 300): Nesâî'nin(ö. 303) hocası olup Bağdât'lıdır (Zehebî, 2006: 13/568).
- 3- Sencetu Ebu Amr Hafs b. Ömer b. Sabbâh (ö. 280): Tabarânî (ö. 360) hocasıdır. Rakkâ'¹²lıdır (Zehebî, 2006: 13/405-406).
- 4- Ebu'l-Hasan Ali b. Abdulaziz el-Bağavî (ö. 287-288): Müsned isimli eseri müellifidir. Nesâî ve Taberânî'n hocalarından olup Mekke civarında yaşamıştır (Zehebî, 2006: 13/348).
- 5- Ebû Muhammed Abd b. Humeyd (ö. 249) Müsned ve Tefsir diye iki eseri vardır. Müslim (ö. 261) ve Tirmizî'nin (ö. 279) hocasıdır. Mâverâünnehir bölgesinde yaşamıştır (Zehebî, 2006: 12/235; Koçyiğit, 1988: 58).

Altıncı (6) Tabakadaki raviler

- 1- Ebu'l-Abbas Ahmed b. İbrahim b. Câmî' el-Mısırî (ö. 351): Mısırlıdır (Zehebî, 2003: 8/27).
- 2- Ebu'l-Fadl Ubeydullah b. Abdurrahman b. Muhammed ez-Zührî (ö. 381): Bağdâtlı olup Buhârî'in günümüze ulaşmasından önemli bir rol sahibi olan meşhur Firebrî'nin de öğrencisidir (Zehebî, 2003: 16/45).
- 3- Ebu'l-Fadl Abbâs b. Muhammed b. Nasr er-Râfikî (ö. 356): Meşhur muhaddislerden olup Mısırlıdır (Zehebî, 2003: 16/45).
- 4- Ebu's-Şeyh el-İsfahânî (ö. 369): İsfahânlı olup *Kitâbu'l-Emsâl* eserinin sahibidir (Yardım, 1994: 343-344).
- 5- Musa b. Cafer ed-Devrekî: Hakkında her hangi bir bilgiye ulaşamadık.
- 6- Muhammed b. Ahmed Kâdî Ebû Tâhir ez-Zühî (ö. 367): Mısırlıdır (Hatîp el-Bağdâdî, 2002: 2/152).

Yedinci (7) Tabakadaki raviler

- 1- Ebu Zer el-Herevî (ö. 434): Herât'lı olup Mekke'ye yerleşmiştir. Endülüs'e Buhârî başta olmak üzere pek çok eserin geçişindeki önemli muhaddislerdendir.

¹² Sureyi'nin kuzeyinde yer alır.

- 2- Ebu Abdullah Muhammed b. Fadl b. Nazîf el-Mısrî (ö. 431): Mısırlı olup Kudâî'nin hocalarındandır (Zehebî, 2003: 9/512).
- 3- Ebu Muhammed Abdurrahman b. Ömer İbnu'n-Nehhâs et-Tuceybî el-Mısrî (ö. 416): Mısırlı'dır. Kudâî'nin hocalarındandır (Zehebî, 2003: 9/270.).
- 4- Ebu'l-Hasan Muhammed b. Hüseyin İbnu't-Taffâl en-Nisâbü'rî (ö. 448): Nisâbü'rî olup Mısırda yaşamıştır. Kudâî'nin hocalarındandır (Zehebî, 2006: 17/665).

Yukarıda yapılan analizlerde söz konusu bu rivayetin İbn Zerkûn'a gelen senedin müntehâsını baz aldığımızda Abdullah b. Câbir'den Ata kanalıyla Ahmet b. Abdullah b. Yunus et-Temîmî el-Yerbû'î'ye ulaştıktan sonra Abd Humeyd'in direk Ahmet b. Abdullah b. Yunus'tan aldığını, Kudâî'ye ise bundan sonra üç ravi aracılığı ile dört farklı kanaldan ulaştığını görüyoruz. Ebu's-Şeyh el-İsfahânî ile Ebu'l-Fadl ez-Zührî de Ahmet b. Abdullah'tan gelen bu rivayeti İbrahim b. Şerîk'ten almaktadır. Zerkûn'a ulaşması Ebu'l-Fadl ez-Zührî aracılığı ile dir.

İbn Halfûn'un eserinde yer verdiği bilgiler temelinde Zerkûn'un diğer senetleri ise şöyledir.

- 1- Ebu Mervân el-Bâcî (ö. 532): Bâcî ailesi Endülüs'e hadisleri aktaran önemli bir ailedir. İbni Zerkûn'un Bâcî'lerden gelen rivayetlere sahip olduğu görülmektedir.¹³
- 2- Şüreh b. Muhammed aracılığı ile /İbn Manzûr el-Kaysî isnadı: İbn Manzûr, Ebu Zer el-Herevî'nin Buhârî dahil sahip olduğu pek çok rivayetini Endülüs'e taşıyan kişilerdendir.¹⁴
- 3- İbn Zerkûn Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd eş-Şâtibî aracılığı ile İbn Abdilber en-Nemerî (ö. 463) isnadını kullanır. Bilindiği üzere İbn Abdilber Endülüs'te gerek fıkıh gerekse hadiste çok önemli bir alim olup dünyaca meşhur pek çok eser telif etmiştir.¹⁵ Yine İbni Ebî Telîd kanalıyla Ebu Muhammed ed-Devrekî/İsmail b. Abdurraamn el-Kuraşî senedini kullanmaktadır.¹⁶

¹³ Ebu Mervân el-Bâcî (ö.532)/Ebu Muhammed Abdullah el-Bâcî/ Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Abdullah el-Bâcî/ Ebu'l-Hasan Ahmed b. Abdullah el-Bağdâdî/ Ebu Cafer Muhammed b. Süleyman el-Bâhilî/ Hasan b. Abdurrahman el-Cercerâî/ Talk b. Gannâm/ Hafs b. Ğiyâs/ Hasan el-Basrî/ Osman b. Ebî'l-'As (Halfûn, t.y.: 191).

¹⁴ Şüreyh b. Muhammed/ İbn Manzûr/ Ebu Zer el-Herevî/ Ebu Bekr Hilâl b. Muhammed b. Muhammed el-Basrî (ö. 379)/ Cafer b. Muhammed b. Leys ez-Ziyâdî el-Basrî (ö. 300)/ Ebu'l-Fadl Rabi' b. Yahyâ b. Miksem el-Üşnânî (ö. 214)/ Süfyân es-Sevrî/ İbn Cühâde/ Katâde/ Ebu's-Sevvâr el-Adevî/ Hasan b. Ali (Halfûn, t.y.: 180.); Şüreh b. Muhammed/ İbn Manzûr/ Ebu Zer el-Herevî/ Ebu İshâk İbrahim b. Muhammed ed-Diyneverî/ Ebu Zâide Zekeriyya b. Yahya b. Ebî Zâide/ Said İbnu 'Âmir/Süfyân/ Ebu'z-Zübeyr Muhammed b. Müslim el-Esedî el-Mekkî (ö. 126)/ Câbir b. Abdullah (Halfûn, t.y.: 188).

¹⁵ Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd eş-Şâtibî (ö. 517)/ İbni Abdi'l-Ber/ İsmail b. Abdurrahman/ İbrahim b. Ebu Bekr el-Mevsilî/ Ebu'l-Feth Muhammed b. Hüseyin el-Mevsilî/ Ebu Arûbe el-Harrânî/ Hafs b. Ömer er-Rakkî/ Ebu Huzeyfe/ Süfyân es-Sevrî/ İsmail b. Ebî Hâlid/ Kays b. Hâzım/ Cerîr b. Abdullah el-Yemânî. (Halfûn, t.y.: 312.): Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd eş-Şâtibî (ö. 517)/ İbni Abdi'l-Ber/ Abdülvâris b. Süfyân/Kâsım b. Asbağ/ Ebu Bekir b. Ebî Hayseme/ Ebu Bîşr Bekr b. Halef el-Basrî/ Muhammed b. Bekr b.

- 4- Zerkûn Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb kanalıyla Ebu Muhammed Abdullah b. Ali b. Cârûd' en-Nîsâbü'rî'ye (ö. 307) ulaşan senettir.¹⁷ Yine Attâb üzerinden Ebu Ahmed Muhammed b. Muhammed b. İshâk el-Hâkim el-Kebîr'e (ö. 378) ulaşan başka bir kanalı daha kullanılır.¹⁸ Aynı şekilde Attâb

Osman el-Bursânî/ Osman b.Ebî Revvâd/ Zührî/ Enes b. Mâlik/ Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd eş-Şâtibî (ö. 517)/ İbni Abdi'l-Ber/ Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed b.Abdu'l-Mümin/ Ebu Bekr Muhammed b. Bekr b.Abdurrezzak İbn Dâse/ Ebu Dâvud es-Sicistânî/ Abdullah b. Mahled et-Temîmî/ İbn İbrâhîm el-Mekkî/İbn Cüreyç/ Ebu Abdurrahman Ziyâd b. Sa'd el-Horâsânî/ Sâbit b. İyâd el-Kuraşî/ Ebu Hureyre (Halfûn, t.y.: 273.); Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd eş-Şâtibî/ İbni Abdi'l-Ber/ Abdurrahman b. Mervân/ Hasan b. Yahya/ Abdullah b. Ali/ Muhammed b. Yahya/ Süleyman b. Harb/ Hammad b. Zeyd/ Eyüb/ Ebu Kilâbe/ Ebu Esma/Sevân (Halfûn, t.y.: 526-527.); Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd eş-Şâtibî (ö. 517) (Kıraat ve Sema)/ İbni Abdi'l-Ber/ Halef b. Kasım/ Ali b. Cafer b. Muhammed el-Bağdâdî/ Kadi Yusuf b. Yakup/ Ebu Rabi' ez-Zehrânî/ İsmail b. Cafer/ Ala b. Abdurrahman /Babası/ Ebu Hureyre (Halfûn, t.y.: 528.); Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd eş-Şâtibî / İbni Abdi'l-Ber/ Osman b. Ebu Bekr/ Muhammed b. Ali Hafız/ Ebu Muhammed Hâkim/Ebu Kasım el-Bağavî/ Şeybân İbn Ferûh/ Hemmâm İbn Yahya/ Kasım b. Abdulvahid/ Abdullah b. Muhammed b. Ukayl/ Câbir / Abdullah b. Uneys (Halfûn t.y.: 548).

¹⁶ Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd eş-Şâtibî/ Ebu Muhammed ed-Devrekî/ İsmail b. Abdurrahman el-Kuraşî/ İbrahim b. Bekr el-Mevsilî/ Ebu Nuaym el-Mevsilî/ Muhammed b. Abde/ Muhammed/Muhammed Müslim b. Musa b. Rûmân / Ebu Zübeyr/ Câbir b. Abdullah (Halfûn, t.y.: 103).

¹⁷ Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î (ö. 413)/ Hasan b. Yahya/ İbnu'l- Cârûd/Hammâd b. Hasan b. Anbes el-Verrâk/ İbn İbrâhîm el-Mekkî/ Abdullah b. Said b. Ebî Hind/ İsmail b. Hakîm/ Said b. Mercâne/ Ebu Hureyre. (Halfûn, t.y.: 152); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î/ Ebu Muhammed el-Kalzûmî/ İbnu'l- Cârûd/ Ziyâd b. Eyyûb/Hüseyim b. Beşîr/ Ebu'z-Zübeyr/ Câbir b. Abdullah. (Halfûn t.y.: 191); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î/ Ebu Muhammed el-Kalzûmî/ İbnu'l- Cârûd/Muhammed b. Abdullah b. İsmail el-Bağdâdî/ Yahya b. Aclân b. Abdullah/ Yezîd b. Zürey'/ Süleyman et-Teymî/ Enes b. Mâlik(Halfûn, t.y.: 259); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î/ Ebu Muhammed el-Kalzûmî/ İbnu'l- Cârûd/Muhammed b. Yahya/ Muhammed b. Abdulaziz el-Vâsitî er-Ramlî/ Damra b. Rabi'a el-Filastîni/ Süfyân es-Sevrî/Abdullah b. Dinâr/ İbni Ömer (Halfûn, t.y.: 265); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î/ Hasan b. Yahya/ İbnu'l- Cârûd/ Muhammed b. Yahya /Abdurrezzak/ Mamer/ Zührî/ İbn Müseyyeb/ Ebu Hureyre (Halfûn, t.y.:292-293); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î/ Hasan b. Yahya/ İbnu'l- Cârûd/Abdullah b. Hâşim/ Yahyâ ibn Saîd/ Hişâm/ Ebu Hişâm/ Ebu Murâvih el-Ğifârî/ Ebu Zer el-Ğifârî (Halfûn, t.y.:374); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î/Hasan b. Yahya/ İbnu'l- Cârûd/ Muhammed b. Avf et-Tâi- Abdullah b. Ahmed – Abdussamed b. Abdulvehhab/ Ali b. 'Ayyâş/ Şuayb b. Ebî Hamza/ Muhammed el-Münkedir/ Cabir b. Abdullah (Halfûn t.y.: 469-470); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î/ Hasan b. Yahya/ İbnu'l- Cârûd/ Ali b. Seleme/ İsmail b. Aliye/ Eyüb/ Nâfi'/ İbni Ömer (Halfûn, t.y.:472); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î/ Hasan b. Yahya/ İbnu'l- Cârûd/ Yusuf b. Musa/ 'Ala b. Abdulcebbâr/ Üheyb/ Halid el-Hazzâ/ Ebu Kilâbe/ Mâlik b. Huveyris (Halfûn t.y.:491-492); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu'l-Mutarriif Abdurrahman b. Mervân b. Abdurrahman el-Kanâzi'î/ Hasan b. Yahya/ İbnu'l- Cârûd/ Muhammed b. Yahya-Alân b. Muğîre/ İbni Ebî Meryem/ Muhammed b. Cafer-Süleyman b. Bilâl/ Utbe b. Müslim/ Ubeyd b. Hanîn/ Ebu Hureyre (Halfûn, t.y.: 511)

¹⁸ Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Ebu Amr Osman b. Ebî Bekr es-Sadeî/Muhammed b. Ali el-Hâfîz/ Ebu Ahmed Muhammed b. Muhammed b. İshâk el-Hâkim/Ebu'l-Abbâs Muhammed b. İshâk es-Sakafî/ Ebu Sükeyn Zekerîya b. Yahya et-Taî/Zühar b. Hısn et-Tâi/Hümejd b.

üzerinden Ebu Abdullah b. Rabî', Hatim b. Muhammed gibi muhaddisler aracılığıyla da nakillerde bulunur.¹⁹

SONUÇ

Yaşadığı VI. asırda döneminin en önemli kişilerinden biri olan olan İbn Zerkûn hakkında yaptığımız bu kısa çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1-İbn Zerkûn doğduğu Sevilla bölgesindeki ulemâdan gerekli ilmi aldıktan sonra Sebte-Merrâkeş gibi civar ilmi merkezlerde bulunarak dönemin alimlerinden faydalanmıştır. Şilb (Silves) ile Sebte'de kadılık görevinde bulunan Zerkûn başarılı kadılık görevinin yanı sıra yaşadığı dönemin önemli bir ilim adamıdır.

2-Ebu'l Velid Süleyman el-Bâcî'nin (ö. 494) "El-Müntekâ"sı ile İbn Abdilber'in (ö. 463) "İstizkâr"ını cem ettiği "El-Envâr fî'l-Cemi' beyne'l-Müntekâ ve'l-İstizkâr" adlı eseri onun fâkih - muhaddis yönünü ortaya koymaktadır. Benzer şekilde oluşturduğu diğer bir eseri olan El-Cem'u-beyne Süneni't-Tirmizî ve Ebî Davûd eseri de fıkıh bâblarına göre tasnif edilmiş içerikleri bakımından mezkur iki hadis eserinin cemi ile ilgili telifi onun muhaddis/fâkih kimliğinin diğer bir nişânesidir.

3- İbn Zerkûn hocalarından aldığı rivayetlerde Hadis Usulü'ndeki Tahammül ve Edâ yollarından Sema, Kıraat, Kitabet ve İcazet gibi birden çok metodu kullanmıştır.

4-Pek çok ilim adamı yetiştiren İbn Zerkûn'un, öğrencisi İbn Halfûn'un eserinde işaret ettiği üzere -yukarıda birkaç tanesine değindiğimiz- senet zincirlerinde Zerkûn'un ilmî birikiminin dayanakları görülmektedir. Özellikle, Endülüs'e hadisleri aktaran önemli bir aile olan el-Bâcî ailesi, Buhârî dahil pek çok rivayeti Endülüs'e taşıyan Ebu Zer el-Herevî'nin talebesi İbn Manzûr el-Kaysî isnadı, Ebu İmrân Musa b. Ebî Telîd eş-Şâtibî

Münhib/Hureym b. Evs (Halfûn t.y.: 185); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb (Kitabetle almış)/ Ebu Amr Osman b. Ebî Bekr es-Sadeî/ Ebu Abdullah Muhammed b. Ali el-Hâfız/ Ebu Ahmed Muhammed b. Muhammed b. İshâk el-Hâkim/ Ebu'l-Abbâs Muhammed b. İshâk es-Sakafî/ Hasan b. Muhammed ez-Za'ferânî/ Osman b. Ömer/ Mu'âz İbnu'l-'Alâ/ Nâfi' (Halfûn, t.y.:408); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb (Kitabetle almış)/ Ebu Amr Osman b. Ebî Bekr es-Sadeî/ Muhammed b. Ali el-Hâfız/ Ebu Ahmed Muhammed b. Muhammed b. İshâk el-Hâkim/ Ebu Bekr Muhammed b. Muhammed b. Süleyman İbnu'l-Bâğendî el-Vâsitî (ö. 312)/ Muhammed İbnu Ebân el-Vâsitî / Cerîr b. Hâzîm el-Ezdî/ Nafi' Mevlâ Abdullah b. Ömer/ Abdullah b. Ömer/ Ebu Lübâbe. (Halfûn, t.y.: 211); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb (Kitabetle almış)/ Ebu Amr Osman b. Ebî Bekr es-Sadeî/ Ebu Abdullah Muhammed b. Ali el-Hâfız/ Ebu Ahmed Muhammed b. Muhammed b. İshâk el-Hâkim/ Ebu Cafer Muhammed b. Abdurrahman ed-Dabbî/ Ebu Abdurrahman Ubeydullah b. Ahmed el-Ğudânî/ Abdullah İbnu Recâ el-Ğudânî/ Ebu Hafs İbnu'l-'Ale/Nafi'/ İbn Ömer (Halfûn, t.y.:408).

¹⁹ Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb (Kitabetle almış)/ Ebu Abdullah b. Rabî'/ Muhammed b. Muaviye/ Ahmed b. Şuayb/ Zekerîyya b. Yahya/ Abdi'l-'Alâ/ Bîşr b. Mansûr/ Züheyr/ Süheyl/ Babası/ Ebu Hureyre. (Halfûn, t.y.: 413); Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb/ Hatim b. Muhammed/ Ali b. Muhammed/ Hamza b. Muhammed/ Ahmed b. Şuayb/ Ömer b. Abdülaziz/ Yusuf b. Adî/ Osman/ Hişâm b. Urve/ Babası/ Aîşe (Halfûn, t.y.: 599).

aracılığı ile İbn Abdilber en-Nemerî (ö. 463) isnadı, Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. Attâb kanalıyla Ebu Muhammed Abdullah b. Ali b. Cârûd' en-Nisâbüri'ye(ö. 307) ulaşan isnad ve yine Attâb üzerinden Ebu Ahmed Muhammed b. Muhammed b. İshâk el-Hâkim el-Kebîr'e (ö. 378) ulaşan isnadlar bunlardan sadece bir kısmıdır.

5- İbn Zerkûn hakkındaki bu çalışma -tespit edebildiğimiz kadarıyla- yapılan ilk çalışmadır. Bu vesileyle çalışmamızın, fâkih-muhaddis Kâdı İbn Zerkûn ile ilgili yapılacak yeni çalışmalara dibâce sadedinde de olsa katkı sunacağını umarız.

KAYNAKÇA

- Abd b. Humeyd, K. (1988). *El-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*, thk, Subhî el-Bedri- Mahmut Muhammed Halîl, Kahire: Mektebetü's-Sünne.
- Bezzâr, A.(2009). *Müsned*. thk, Mahfûz Abdurrahman vdğr., Medine: Mektebetü'l-Ulûm. C. 8.
- Dabbî, A. (1967). *Buğyetü'l-mültemis fî târîhi ricâli ehli'l-Endelüs*, Kahire: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî.
- Ebü's-Şeyh, M. (1987). *Kitâbu'l-Emsâl fî'l-Hadîsi'n-Nebevî*, thk, Abdu'l-alî Abdulhamid Hâmid, Hind:Dâru's-Selefiyye.
- Ebu'l-Fadl, Z.(1997). *Hadîsu'z-Zührî*, thk, Hasan b. Muhammed b. Ali el-Balût, Riyad: Edvâu's-Selef.
- Hamevî, Ş. (1995). *Mu'cemu'l-Buldân*. Beyrut: Dâru Sâdr. C. 1-3-4.
- Hatîp el-Bağdâdî, A. (2002). *Tarîhu Bağdât*, thk, Beşşâr Avvâd Maruf, Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî. C. 2-12.
- İbn Abdülhâdî. (1996). *Tabakâtu Ulemâu'l-Hadis*, thk, Ekrem el-Bûşî ve İbrahim Zeybek, Beyrut: Muessesetü'r-Risâle. C.4.
- İbn Ferhûn, B. (t.y.). *Ed-Dîbâcû'l-müzzeheb fî ma'rifeti a'yânî 'ulemâ'i'l-mezheb*, thk. Muhammed Ahmedî, Kahire: Dâru't-Turâs. C. 1-2.
- İbn Halfûn, (t.y.). *el-Mu'lim bi Şuyûhi'l-Buhârî ve'l-Müslim*, thk., Ebu Abdurrahman Adil b. Said, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbnü'l-Ebbâr, M. (1995). *Et-Tekmile li-Kitâbi's-Sıla*, thk., Abdüs'Selâm. Lübnan: Dâru'l-fikr. C. 2.
- Kandemir, M.Y.(1994). Ebû Zer el-Herevî, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.10: 269-270.
- Kehhâle, Ö. (t.y.). *Mu'cemü'l-Müellifîn*, Beyrut: Dâru ihyâ i't-Turâs. C. 9.
- Koçyiğit, T. (1988). Abd b. Humyed, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 1: 58.
- Kudâî, M. (1986). *Şihâbü'l-aḥbâr (Müsnedü's-Şihâb)*, thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Silefi, Beyrut: Müessetür'r-Risâle. C. 2.
- Merrâküşî, M. (2012). *Ez-Zeyl ve't-tekmile li-kitâbeyi'l-Mevsûl ve's-Sıla*, thk., İhsan Abbas, Muhammed b. Şerîfe ve Avvâd Marûf. Tunus: Dâru'l-Ğarbi'l- İslami. C. 4.
- Mizzî, Y. (1980). *Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâir-Ricâl*, thk, Beşşâr Avvâd Marûf, Beyrut: Müessetü'r-Risâle. C.1-12-20-33.
- Özel, A. (1991). Bâcî, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4: 414-415.

- Öztoprak, M.(2013). Endülüs Hadisçiliğinde Sahîhayn Algısı ve Doğu İslâm Dünyasıyla Karşılaştırılması, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (34): 109-136.
- Ubûdî, C. (1999). İbn Abdülber- en-Nemerî, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 11: 269-272.
- Ubûdî, C. (2001). İşbiliye, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 23: 428-429.
- Yardım, A. (1994). Ebu's-Şeyh, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 10: 343-344.
- Zehebî, Ş. (1998). *Tezkiretu'l-Huffâz*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. C.4.
- Zehebî, Ş. (2003). *Târîhu'l-İslâm ve Vefeyâtü'l-Meşâhîr ve'l-A'lâm*, thk, Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Y.y.: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî. C. 7-8-9-10-11- 12-13-14-40-44.
- Zehebî, Ş. (2006). *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, Kahire: Dâru'l-Hadis. C.5-6-8-10-12-13-16-17-21-22-23.
- Ziriklî, M. (t.y.). *el-Alâm*, Y.y.:Dâru'l-İlm, C. 1-6.